

Baralles, rialles i lliçons de vida: el cinema de Liu Chia-liang

quaderndelesidees.press/baralles-rialles-i-lliçons-de-vida-el-cinema-de-liu-chia-liang/

5 de febrer de 2023

El 24 de juny d'enguany es compleixen deu anys de la mort d'un dels més grans exponents de les arts marcials al cinema: Liu Chia-liang. Nascut a Guangdong el 22 d'agost de 1951, la seva història es barreja, al més pur estil xinès, amb una de les llegendes de les arts marcials nacionals, elevada ja per la cultura popular a l'estatus de superheroï: el doctor Wong Fei-hung (1847-1927). El pare de Liu, Liu Chan, va aprendre l'estil marcial Hung Ga del seu mestre, Lam Wing, que al seu torn fou un dels deixebles més famosos del mestre Wong, cosa que fa que Liu Chia-liang sigui un deixeble de quarta generació del famós heroi popular xinès. No només això: durant els anys cinquanta, moltes escoles d'arts marcials similars a la dels Liu finançaven pel·lícules d'arts marcials per donar a conèixer entre el jovent els antics estils de combat i allà és on el jove Liu va trobar la vocació, el cinema, apareixent com a extra o en papers petits en pel·lícules de ni més ni menys que Wong Fei-hung, el seu ancestre real, interpretat en aquella època per l'actor Kwan Tak-hing, que el va arribar a encarnar més de setanta vegades.

Junt amb el seu associat Tang Chia, a qui va conèixer durant aquesta època, Liu va entrar a la que, durant els anys seixanta, era encara la productora més gran de Hong Kong i una de les més importants del món, la Shaw Brothers. Per donar una idea de com era allò de gegantí, els germans Shaw varen acabar de construir el 1961 l'estudi de Movietown, un enorme poblat d'època amb tavernes, pagodes i places que serviren durant dècades com a set cinematogràfic per a tota pel·lícula dramàtica o d'arts marcials ambientada en el passat. El control dels germans Shaw era moltes vegades obsessiu; quan els hi era possible, intentaven fabricar les seves pròpies estrelles des de zero, pagant per la seva educació i ensenyant-los a cantar, ballar i actuar. Liu i Tang van entrar en aquesta dinàmica de treball i de seguida van ascendir pels seus mèrits com a especialistes i coreògrafs d'escenes d'acció, fins a acabar sota les ordres de qui, en aquell moment, era un dels directors d'acció més famosos de Hong Kong, Chang Cheh (1923-2002). Durant els últims anys seixanta, Chang va aconseguir ser un dels realitzadors amb més èxits als cinemes asiàtics, amb pel·lícules com *El espadachín*

manco (*One-Armed Swordsman*, 1967), *La espada y el viaje* (*Have Sword, Will Travel*, 1969) o *The Duel* (1971), obres que cada vegada eren més exagerades en la seva exaltació de l'heroi masculí viril xinès i que no donaven cap concessió en matèria de violència explícita. Liu va anar afegint progressivament a aquest estil d'acció un gust cada cop més gran per les arts marciais clàssiques, ja que abans moltes d'aquestes cintes del que a la Xina s'anomena *wuxia* —és a dir, cinema de «cavallers errants», normalment d'època i que mostra guerrers amb poders i armes esotèriques— tenien unes coreografies més reminiscents de l'antiga òpera o del teatre, amb forts i amplis escarafalls en escenes plenes d'extres.

Gràcies al fet que Chang va iniciar una sèrie de pel·lícules basades en les llegendes que envolten la història del temple de Shaolin —un dels punts d'origen de les arts marciais xineses més coneguts i amb més mitologia dins la cultura popular—, Liu va començar a crear un estil visualment més orgànic, fluid i fins a un cert punt realista a les escenes de combat, amb el qual volia mostrar les peculiaritats de cada estil. D'aquesta època són pel·lícules com *Heroes Two* (1974) o *Los 5 maestros de Shaolin* (*Five Shaolin Masters*, 1974), obres que Chang Cheh va idear com a vehicle per al seu grup d'actors estrella, com David Chiang, Chen Kuan-tai, Alexander Fu Sheng o Ti Lung, i que acostumaven a tenir arguments molt simples de persecució, revenja, lluita contra la injustícia i altres ideals mítics, cosa que, per cert, les feia exportables a altres mercats. De fet, la Shaw Brothers es va preocupar de mantenir una extensa xarxa de distribució de les seves cintes més enllà d'Àsia a llocs com els Estats Units, on per a gran part de les comunitats d'emigrants procedents del continent asiàtic representaven una «casa fora de casa», fins a generar una espècie de sentiment cultural panasiàtic que ajudà molt a la seva pervivència en la memòria col·lectiva.

És, però, durant l'ambiciós rodatge de *Marco Polo* (1975) quan Liu Chia-liang pren la decisió, després de moltes discussions per diferències creatives, de deixar de treballar per Chang Cheh. Tang Chia va romandre amb Chang com a coreògraf i Liu va obtenir el vistiplau de part de la productora per començar a treballar en la seva primer pel·lícula com a director, una obra importantíssima pel que representa dins del cinema d'acció de Hong Kong. Ens estem referint a *El mono tramposo sobre el fuego sagrado* (*The Spiritual Boxer*, 1975), que és considerada la primera comèdia d'arts marciais de la història. Tot i que dins d'altres pel·lícules de l'estil anterior podem veure personatges maldestres i poc intel·ligents, aquesta agafa el plantejament còmic i el porta fins a les últimes conseqüències. El protagonista, Hsiao Chien (Wong Yu, que es convertiria en habitual del cinema de Liu durant anys), no és més que un estafador que fa creure a la gent d'un petit poble que té la capacitat de la qual els antics bòxers presumien: la de canalitzar

esperits mítics a través del seu cos (entre ells el del rei mico mitològic, Sun Wukong), cosa que li confereix poders com una gran força o invulnerabilitat. Òbviament, quan uns bandits molt violents s'interessin pel poble i pel protagonista, haurà de fer servir les seves suposades habilitats per sortir-ne il·lès. *El mono tramposo...* es va completar en només un mes de rodatge, dins d'un pressupost ajustat, i va ser molt exitosa, cosa que va convèncer els caps de la SB que Liu era una bona inversió com a director.

Durant aquests primers anys, Liu es va rodejar d'un equip que l'acompanyaria durant una gran part de la seva carrera. Un dels integrants fou el seu germà Liu Chia-yung, amb qui muntà una petita productora, la Lau Brothers Film Company, que es dedicà a realitzar pel·lícules d'acció independents del seu treball a la SB. L'altre és una de les persones que més li venen al cap a l'aficionat d'aquest tipus de cinema quan es parla del director: Gordon Liu Chia-hui. Nascut a Guangdong el 1955 amb el nom de Sin Kam-hei, es va convertir en un dels deixebles més notables del pare de la família Liu, tant que normalment feia campana a l'escola només per entrenar amb ell i els seus fills. Gordon era el fillol de la mare de Liu i per admiració i respecte cap a la família que considerava seva va adoptar el cognom familiar. El noi, que tenia planta i era molt carismàtic, no va trigar a veure's a la gran pantalla en petits papers a les èpiques Shaolin de Chang Cheh, per després anar agafant més volada en consecutius èxits del seu germà adoptiu: pel·lícules de temàtica Shaolin com *Los vengadores de Shaolin* (*Executioners from Shaolin*, 1977) o interpretant un jove Wong Fei-hung a *El desafío de los maestros* (*Challenge of the masters*, 1976). Les seves col·laboracions van llançar Gordon a una fama internacional que el portà a aparèixer en films com els dos volums de *Kill Bill* de Quentin Tarantino.

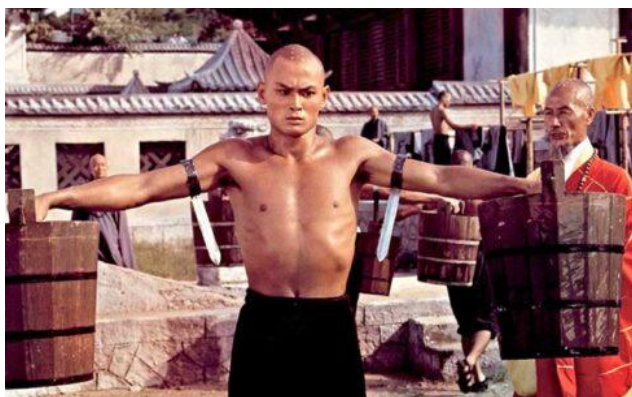
La més important d'aquestes arribà el 1978 amb *Las 36 cámaras de Shaolin* (*36th Chamber of Shaolin*), una cinta que, si bé semblava en un principi un nou capítol de les històries de monjos tràgics i rebels que Liu havia filmat anteriorment, va aconseguir subvertir totalment les expectatives del gènere. En aquesta història, Liu Yude (Gordon Liu) és un jove estudiant que junt amb el seu mestre s'uneix a una rebel·lió contra els manxús, que és ràpidament sufocada. Tots els participants són assassinats, però Yude s'amaga a un carro de verdures que va cap al temple de Shaolin. Allà hi passarà molts anys, al principi buscant aprendre arts marcial com a venjança contra els seus agressors, però a mesura que passa el temps i s'entrena travessant totes les «cambres» o espais d'entrenament (alguns són físics, d'altres només mentals), veiem que la història

se centra més en el seu viatge interior i en l'entrenament que en la venjança, que arriba molt tard i, tot i que se soluciona satisfactòriament per a l'espectador que vol això, no treu gens de pes dramàtic al gruix de la història, centrat en les lliçons dins les cambres, en què Yude, ara conegut com el monjo San Te, en crea una de nova, la 36a, dedicada a ensenyar arts marcial al poble ras perquè es pugui defensar davant l'opressor. Tot i que tingué dues seqüeles entretingudes el 1980 i el 1985, *Las 36 cámaras...* es va convertir en una força cultural a Àsia. Tot i que Gordon Liu va fer altres papers on es requeria que portés cabells, la seva identitat pública va romandre sempre lligada a la figura de l'home rapat, no gaire lluny del que va aconseguir Yul Brynner al seu moment. L'anteriorment comentada distribució internacional de la SB la va convertir no només en un èxit als mercats amb presència migrant fora de Hong Kong, sinó que també s'afegí a les desenes de pel·lícules de SB que, des de l'èxit de *De profesión invencible (King Boxer, Jeong Chang-hwa, 1972)*, trobaven un públic molt fidel dins els barris afroamericans dels Estats Units. De fet, la influència de *Las 36 cámaras...* és tan important que el seu títol es va fer servir al disc de debut del col·lectiu de hip-hop *Wu-Tang Clan*, que deuen gran part de la seva imatge a aquestes pel·lícules. Fins i tot Gordon Liu va aparèixer a la primera pel·lícula del seu fundador, Robert Fitzgerald Diggs, més conegut com a RZA, l'excessiva *El hombre de los puños de hierro (The Man with the Iron Fists, 2012)*.

L'altra col·laboració entre Liu i el seu germà adoptiu potser no és tan coneguda en l'àmbit internacional, però és igual de rellevant en matèria d'innovació respecte al que hi havia abans d'ella. *Tormenta de kung fu en el paraíso (Heroes of the East, 1978)* té una premissa deliciosament simple i tronada. A Ho (Gordon Liu), el fill d'una acomodada família que té una escola d'arts marcial, no li fa gens de gràcia que la seva família li hagi concertat un matrimoni amb Kuda (Yuka Mizuno), una noia japonesa de la qual no sap res. Després d'intentar defugir l'enllaç i generar algun embolic, Ho descobreix que Kuda li agrada i decideix acceptar el compromís. Allò que sembla l'inici d'una lluna de mel sense contratemps comença a torçar-se quan Ho veu que Kuda és una experta en karate i ell la intenta convèncer que el kungfu és una art millor i més decent per a una senyoreta com ella. Quan el conflicte escala a nivells insospitats amb picabaralles al menjador amb armes secretes i estàtues destrossades a cops de peu, Kuda decideix tornar al Japó a aclarir-se el cap i allà contacta amb un antic pretendent, Takeno (Yasuaki Kurata). Quan Ho envia una carta a Kuda exigint-li que torni a casa, Takeno i els seus associats ho veuen com un desafiament contra les seves arts marcial, i per això acaben enviant un destacament a la Xina a fi d'enfrontar-se a Ho, un lluitador diferent cada dia, i així demostrar la supremacia japonesa. Amb una primera meitat esbojarrada i gairebé com de Hollywood clàssic i una segona netament d'arts marcial, *Tormenta de kung fu...* és una pel·lícula no només trencadora en la seva proposta de comèdia romàntica *screwball* amb arts marcial (que seria una gran influència futura en artistes de manga com Rumiko Takahashi, creadora de *Lamu, InuYasha* i *Ranma ½*), també ho és perquè acaba amb una sèrie d'estereotips que portaven presents al cinema de Hong Kong des de l'època de *Fúria oriental (Fist of Fury, Lo Wei, 1972)*, la pel·lícula on Bruce Lee es venja d'una escola d'arts marcial japonesa que va assassinar el seu mestre. Durant anys els japonesos només es veien com a caricatures racistes i explotadors amb brillantina, i Liu, tot i que al final escombra cap a casa —Ho guanya tots els duels amb els lluitadors

japonesos—, ho fa amb elegància, no mor ningú a cap combat i amb això tots dos bàndols acaben respectant la cultura de l'altre. *Tormenta de...* és probablement la seva millor comèdia i amb ella establiria un patró que encara repetiria algun cop més amb un cert èxit.

Per exemple, a *Ho el sucio* (*Dirty Ho*, 1979) trobem un príncep imperial viatjant d'incògnit (de nou Gordon Liu) que coneix un estafador amb poques llums, Ho (Wong Yu), que l'acompanya després de tenir uns quants encontres amb ell en posades i casinos. Ho no pot comprendre com ell, que es creu un gran mestre d'arts marciais, no pot posar-li al príncep una mà a sobre. Aquí és on Liu demostra el seu nivell de creativitat com a coreògraf, ja que gran part de les baralles en les quals el príncep es veu involucrat estan «camuflades» com a altres coses. Ho és incapaç de veure, per exemple, com una simple sessió de prova de vins entre el príncep i un rival seu va escalant progressivament des de l'amabilitat fingida a l'agressió. Tot i que no sempre encerta amb els acudits, *Ho el sucio* continua sent una de les comèdies més curioses de Liu.

Poc després, Liu deixà la SB durant un temps per coreografiar pel·lícules independents de la seva companyia, Lau Brothers Film Company, i al seu retorn durant els vuitanta encara facturaria dues pel·lícules molt interessants entre totes les seqüeles Shaolin i nombroses comèdies clòniques. *Las garras de la tigresa* (*My Young Auntie*, 1981) és una comèdia creada com a vehicle absolut per a la que era una de les seves col·laboradores habituals, Kara Hui, una exballarina que Chang Cheh havia descobert als setanta i que, tot i que comptava amb una àmplia experiència en arts marciais, mai no havia tingut l'oportunitat en una pel·lícula d'acció. El paper que Hui interpreta en aquesta comèdia li va valdre el premi de millor actriu als primers Hong Kong Film Awards. Seguint els passos de l'*screwball* clàssic, Hui és Cheng Tai-nun, una jove experta en arts marciais que es casa amb un ancià propietari, perquè aquest té por que el seu germà, avariciós i corrupte, s'emporti l'herència. Després d'heretar, Tai-nun va a visitar el nebot del seu vidu, un mestre d'arts marciais bastant conservador (interpretat pel mateix Liu Chia-liang), que no s'espera que la persona a la qual ha de tractar com a «tia», i per tant en un escalafó de respecte superior al seu, sigui una dona jove. A tot això cal afegir el fill del mestre, Yu Tao (Hsiao Ho, un dels col·laboradors habituals de Liu en un paper més prominent que de costum), un insuportable fan de la cultura dels Estats Units que portarà tota la família de cap amb les seves bromes a una tia a qui no pot respectar per molt que s'hi posi. És interessant veure com quelcom tan xinès com les famílies extenses i els tractaments de respecte independents de l'edat sempre han sigut motiu de comèdia

constant al cinema de Hong Kong; Liu només està agafant una cosa comuna a moltes comèdies, però sap enllaçar-ho perfectament en una barreja que, si bé no arriba a l'altura de *Tormenta de...*, hi està molt a prop.

Una de les últimes pel·lícules que Liu faria per a la SB seria la melancòlica i fatalista *El luchador invisible* (*Eight Diagram Pole Fighter*, 1984). Iniciada el 1981 amb el títol de *The Heroic Family*, la producció va anar-se allargant en el temps a causa de la cada cop més prominent fama d'una de les seves estrelles, Alexander Fu Sheng. Quan la cosa semblava remuntar el 1983, Fu Sheng va patir un accident automobilístic que va posar fi a la seva vida. El film es va poder adaptar a aquesta pèrdua —tracta d'una família de lluitadors que són traïts i donats per morts excepte dos dels seus fills, interpretats per Fu Sheng i Gordon Liu, així que el segon va agafar les regnes de la trama—, però es va ressentir totalment en l'àmbit tècnic. I és que la SB estava a punt de tancar la seva divisió cinematogràfica, cosa que va tenir lloc l'any 1985, quan la productora es va retreure cap a la televisió i va començar a llogar els seus estudis de Movietown. Els vuitanta tampoc no van ser excessivament amables per a gent com en Liu Chia-liang: l'arribada de la nova onada de cineastes de Hong Kong, gent com Tsui Hark, Ringo Lam, John Woo i Wong Kar-wai va posar contra les cordes les velles glòries de les arts marcial. Les noves pel·lícules no eren més que recreacions d'algunes d'aquelles històries, però ara amb cantopop melancòlic i uns muntatges de trotejos a l'estil de Sam Peckinpah. Liu fins i tot va facturar un film d'aquest tipus amb el rei de les taquilles de l'època, l'incombustible Chow Yun-fat, anomenat *Tiger on The Beat* (1988), que si bé inclou moments delirants com un duel de serres mecàniques bastant superior al de *La matanza de Texas 2* (Tobe Hooper, 1985) i va tenir seqüela també dirigida pel mestre Liu, es veia una cosa feta per un senyor d'una certa edat que no acaba d'entendre què li agrada al jovent dels vuitanta.

Per sort, els anys noranta van portar un *revival* de les cintes de kungfu clàssiques i Liu tingué l'oportunitat de tornar a allò que se li donava millor. Tot i així, en matèria de kungfu i comèdia hi havia un nou rei a la ciutat: Jackie Chan. *La leyenda del luchador borracho* (*Drunken Master II*, 1994) és una nova reinterpretació del jove Wong Fei-hung i una seqüela de la molt exitosa *El mono borracho en el ojo del tigre*, que va convertir Chan en una megaestrella de la comèdia d'acció. Semblava obvi que una col·laboració entre el creador del subgènere i la seva estrella més important aniria com la seda, però res més allunyat de la realitat. Els dos egos van xocar de seguida i després de molts conflictes Liu decidí deixar la producció, ja que li era impossible conciliar el seu estil conservador amb les bogeries de Chan. Tot i que la pel·lícula és un dels cims de l'acció de Hong Kong (la baralla entre els mateixos Chan i Liu és visualment excel·lent) i Liu rebé un premi com a coreògraf, va acabar amb l'amor propi ferit. El diagnòstic d'un càncer del sistema limfàtic el va acabar d'enfonsar durant aquell 1994.

No obstant això, Liu Chia-liang va tenir una última oportunitat de mostrar el seu art en la gran pantalla. *Drunken Monkey* (2003) és conseqüència d'un suposat retorn de la SB al cinema. L'any 2000 es va anunciar la restauració del catàleg de la venerable productora en DVD i aquesta va aprofitar l'ocasió per intentar facturar alguna pel·lícula més clàssica, allunyada dels festivals de CGI d'aquells anys, com l'adaptació del comic *The Storm Riders* o el remake de *Zu, guerreros de la montaña màgica* (*Zu Warriors of the Magic Mountain*). Tot i que Liu es reuní de nou tant amb el seu germà de sang com amb en Gordon Liu —en aquell moment una estrella televisiva— i la pel·lícula intenta donar el relleu a nous actors com Shannon Yao o Jacky Wu Jing —que ha tingut una carrera més dilatada que la seva companya aquí—, la taquilla de Hong Kong no va respondre a aquesta espècie de western on Liu és traït per la unitat de missatgers que dirigeix a canvi d'opi i en la seva fugida acaba ensenyant l'estil de lluita del mico a dos joves aprenents. Les escenes d'acció són, això sí, espectaculars, però la barreja tonal entre venjança, violència i comèdia, una cosa que funciona de manera esotèrica en altres produccions de Hong Kong, aquí no acaba de barrejar-se bé. Després d'aquest fracàs, Liu Chia-liang va col·laborar amb el cèlebre Tsui Hark a *Siete Espadas* (*Seven Swords*, 2005) com a coreògraf, però una pneumònia que va contraure durant el rodatge va agreujar la seva salut i es va retirar definitivament aquell any. El 2010 va rebre un premi honorífic a la seva carrera als Hong Kong Film Awards. Tot i que el 2013 es va anunciar que faria d'assessor d'arts marcial a *The Grandmaster*, de Wong Kar-wai, no podria arribar a completar el seu treball; morí el 24 de juny d'aquell mateix any.

El llegat de Liu Chia-liang al cinema xinès és indiscutible; les seves aportacions venen no des del punt de vista de l'actor o l'especialista que es fa director, sinó des de la visió de l'artista marcial. Les arts marcial no eren per a ell simplement una eina amb la qual entretenir l'espectador, eren la raó de ser de les seves històries, ja fossin venjances clàssiques, comèdia *screwball* (de la qual se'l pot considerar el pioner a Hong Kong) o històries amb una lliçó moral al final. En molts moments no es va saber adaptar i si el comparem amb Bruce Lee (un altre artista marcial que volia esdevenir director, tot i que la mort no l'hi va permetre), pot arribar a ser un «carca» de manual. Però qui això escriu creu fermament en el fet que de totes les històries de l'avi, fossin com fossin, se'n podia treure alguna cosa per al present. I ell no n'ha estat una excepció.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avis legal i política de privacitat](#).

Víctor Castillo Rodríguez

Nascut a Terrassa (Barcelona) al 1981, no recorda un moment a la seva vida en el que no estigués llegint. Obsessionat amb els llibres, el cinema, els còmics, la cultura popular i els gats, ha escrit a mitjans digitals com Revista Fantastique, cinefantástico.com i va fundar, amb altres companys igual [...]

[Llegir més](#)